

економічних інститутів, які реально здійснюють ексклюзивне регулювання соціально-економічним розвитком і формують структурну дивергенцію національної макросистеми [3; 4], яка є передумовою руйнування цілісності та загрозою національній безпеці держави.

Список використаних джерел:

1. Trade wars, tweets and western liberalism: G20 summit wraps up in Osaka. URL: <https://www.theguardian.com/world/2019/jun/29/g20-summit-osaka-japan-trade-wars-liberalism>).

2. Spring 2019 Economic Forecast: Growth continues at a more moderate pace URL https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-performance-and-forecasts/economic-forecasts/spring-2019-economic-forecast-growth-continues-more-moderate-pace_en).

3. Мокій А.І., Бублей Г.А., Полякова Ю.В. Ексклюзивність реалізації експортної стратегії як чинник макросистемної дивергенції України / “Проблеми та перспективи забезпечення стійкості фінансової системи України: зовнішні та внутрішні аспекти” // ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України” Міжнародна наукова конференція, м. Київ, 12 травня 2020 р.

4. Мокій А.І., Бублей Г.А., Шульц С.Л. Remote Services as an implement for overcoming the exclusive factors of structural divergence in the post-pandemic period/ “International economic and political relationships under covid-19: experience of China and Ukraine”, Ланджоу – Київ, 22.06.20р. <http://ief.org.ua/doss/scc/16.pdf>.

УДК 336.714 (477)

РИЗИКИ ВТРАТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЕКОЛОГІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Панченко В.Г.

д.е.н., директор «Агентства розвитку Дніпра»

Протягом останніх кількох років поняття «конкурентоспроможності» було дезагредовано за діловими, секторальними та національними аспектами. За підходом А. Дечезлепрете та М. Сато, «на рівні фірми бізнес є конкурентоспроможним, якщо він може виробляти кращі або дешевші продукти або послуги порівняно з його внутрішніми або міжнародними конкурентами» [1]. У довгостроковій перспективі конкурентоспроможність підвищить показники прибутку і забезпечить адекватну економічну віддачу [2]. На галузевому рівні конкурентоспроможність визначається як «ступінь привабливості різних країн для конкретної галузі». Наявність робочої сили, кваліфікованих кадрів і сировини поряд з економією на масштабі та інфраструктурі є

основними факторами, які можуть підвищити ефективність функціонування конкретного сектора економіки на міжнародних ринках. На рівні країн конкурентоспроможність визначається з використанням набору факторів, які простягаються від економічних до соціально-екологічних змінних. Рівень життя, здоров'я, забруднення навколишнього середовища, зайнятість і стабільність – в числі змінних, які використовуються для кількісної оцінки елемента привабливості на рівні країни.

При аналізі конкурентоспроможності необхідно також враховувати взаємини між фірмами, секторами і країнами. Відносини між ними можуть породжувати синергію і компроміси, які можуть підвищити (або знизити) загальну конкурентоспроможність фірми, сектора або країни. Як підкреслюють Д. Есті і С. Чарновіц [3], якщо компанія збільшує прибутковість за рахунок забруднення [4] навколишнього середовища і створює пов'язані із забрудненням витрати на охорону здоров'я, це позначиться на загальній конкурентоспроможності країни. Аналогічним чином, короткострокова прибутковість, одержувана, наприклад, в результаті соціально-екологічної експлуатації, може привести до довгострокового зниження конкурентоспроможності. Відповідно до цих рамок конкурентоспроможність повинна визначатися на основі багатовимірної перспективи. Це пояснюється тим, що конкурентоспроможність пов'язана не тільки з витратами і прибутковістю, але і з тим, як країни, сектори і фірми управляють соціально-економічними та екологічними ресурсами для досягнення більшого процвітання як в короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі [5-6]. Наприклад, економічні ресурси можуть використовуватися на рівні країни для сприяння додатковому економічному зростанню, розвитку людського капіталу, перерозподілу, рівності та добробуту. На галузевому рівні взаємодія між компаніями може призвести до економії за рахунок масштабу, технологічного розвитку, інновацій та ефективного використання ресурсів. На рівні фірм вплив на навколишнє середовище і використання природних ресурсів може впливати на рівень розвитку і добробут населення. З цих причин при плануванні підходів до забезпечення стійкої конкурентоспроможності слід враховувати численні взаємозв'язки між різними економічними рівнями і різними соціально-економічними та екологічними аспектами.

Це більш широке визначення конкурентоспроможності можна описати за допомогою поняття «стійка конкурентоспроможність», і воно засноване на ідеї, що конкурентоспроможність сьогодні повинна бути досягнута без шкоди для можливої конкурентоспроможності завтра. «Стойка конкурентоспроможність» включає в себе елементи якісного зростання, управління ресурсами, соціальної рівності, розвитку людського потенціалу і добробуту. І саме в концепті сталості [7] концепції соціальної та екологічної стійкості пов'язані з концепцією конкурентоспроможності. Відповідно до визначення, представленого Г. Корриганом та іншими

дослідниками [8], стабільна конкурентоспроможність, соціальна стійкість та екологічна стійкість трактуються в такий спосіб:

- Стабільна конкурентоспроможність визначається як сукупність інститутів, стратегій і факторів, які роблять націю продуктивною в довгостроковій перспективі, забезпечуючи при цьому соціальну та екологічну стійкість.

- Соціальна стійкість визначається як інститути, політика та фактори, які дозволяють всім членам суспільства мати найкращі можливості для здоров'я, участі та безпеки і які максимізують їх потенціал для сприяння економічному процвітання країни, в якій вони живуть, і отримання вигоди.

- Екологічна стійкість визначається як інститути, політика та фактори, що забезпечують ефективне управління ресурсами для забезпечення процвітання нинішнього та майбутніх поколінь.

Оскільки вона приносить користь всьому суспільству, стійка конкурентоспроможність повинна бути кінцевою метою бізнесу та національного розвитку. Слід також брати до уваги наслідки, що виникають за межами національних кордонів. Оскільки ми живемо в глобалізованому світі, в якому кожен бізнес і кожна країна тісно пов'язані з політикою і рішеннями, прийнятими в інших країнах глобалізованого світу, концепція стійкої конкурентоспроможності повинна розглядатися з урахуванням перспектив міжнародної координації політики. Вплив різних стратегій на суспільство та бізнес також повинен оцінюватися як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі.

В даний час широко обговорюється питання про ризики, витрати і вигоди, які різні екологічні норми можуть принести економіці і суспільству. Зокрема, існують дві протилежні точки зору щодо впливу, який екологічна політика може справляти на підприємницьку діяльність.

Екологічна політика може завдати шкоди економічним показникам регульованих галузей і посилити соціальний тиск в тих сферах, на які не впливає регулювання. Встановлюючи екологічні стандарти для певного набору галузей, екологічна політика може збільшити загальні витрати виробництва і знизити конкурентоспроможність компаній в міжнародній торгівлі [9]. Крім того, вводячи екологічні обмеження в конкретному географічному районі, підприємницька діяльність спонукає до переміщення в нерегульовані регіони, породжуючи соціальну та екологічну експлуатацію в районах, не порушених цією політикою. Теорія «гаваней забруднення», яка стверджує, що країни з відносно слабким регулюванням будуть спеціалізуватися на експорті товарів з інтенсивним забрудненням, широко обговорюється в міжнародній літературі. Крім того, екологічні норми можуть також вплинути на конкурентоспроможність вітчизняних галузей промисловості, якщо аналогічні норми не будуть прийняті іншими країнами [10].

Екологічні норми можуть підвищити міжнародну конкурентоспроможність фірм та економік. Ця точка зору, визначена як «гіпотеза Портера» [11, с.28], яка стверджує, що екологічні обмеження

можуть ініціювати інновації, які можуть компенсувати витрати на їх дотримання. Підвищення продуктивності праці, диверсифікація продукції та екологічно чисте виробництво можуть підвищити міжнародну конкурентоспроможність і частку ринку конкретної компанії або економіки.

Список використаних джерел:

1. Dechezlepretre A. The Impacts of Environmental Regulations on Competitiveness [Electronic resource] / A. Dechezlepretre, M.Sato. – 2014. – Mode of access: http://www.lse.ac.uk/GranthamInstitute/wp-content/uploads/2014/11/Impacts_of_Environmental_Regulations.pdf
2. The productive capacity of countries through the prism of sustainable development goals: Challenges to international economic security and to competitiveness / O. Osaulenko, O. Yatsenko, N. Reznikova, D. Rusak, V.Nitsenko // Financial and credit activity :problems of theory and practice. – 2020. – Vol. 2 (33). – P. 492–499.
3. Esty D.C. Environmental Sustainability and Competitiveness: Policy Imperative and Corporate Opportunity [Electronic resource] / D.C.Esty, S. Charnovitz. – 2013.–Modeofaccess: <https://www.gwu.edu/~iiep/assets/docs/papers/CharnovitzIIEPWP201314.pdf>
4. Global circular e-chainin overcoming the global waste / N. Reznikova, R. Zvarych, I. Zvarych, O. Shnyrkov // Procedia Environmental Science, Engineering and Management. – 2019. – Vol. 6 (4). – P. 641-647.
5. Reznikova N. Transnationalization as an aggravator of the natureuse problem: challenges on the way to sustainable development [Електронний ресурс] / N. Reznikova // Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки». – 2016. – №7. – Режим доступу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/issue/view/163
6. Reznikova N. Ecological imperatives for extension of globalization processes: problem of economic security/ N. Reznikova // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 21. – С. 23-26.
7. Іващенко О.А. Концепція сталості у фокусі цілей сталого розвитку / О.А. Іващенко // Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції. – К.: «Інформаційно-аналітичне агентство», 2019. – С. 289-291.
8. Assessing Progress Towards Sustainable Competitiveness [Electronic resource] /G. Corrigan, R. Crotti, M. Drzeniek, C. Serin. – 2014. –Mode of access: http://www3.weforum.org/docs/GCR2014-15/GCR_Chapter1.2_2014-15.pdf
9. Copeland B.R. International Trade and Green Growth [Electronic resource] /B.R Copeland. – 2012. – Mode of access: <http://documents.worldbank.org/curated/en/210741468340179227/text/wps6235.txt>
10. Ben-Kheder S.Environmental regulation and French firms' location abroad: an economic geography model in an international comparative study / S.

УДК 339.9

РИЗИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ КРАЇН У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Біла С.В.

доктор наук з державного управління, професор кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу Національного авіаційного університету

На початку третього десятиріччя ХХІ ст. розвиток світового господарства супроводжується зростанням ризиків настання голоду, дефіциту продовольства та чистої питної води, «повзучим» зростанням цін на продукти харчування в усіх країнах світу. Серед причин називають: кліматичні зміни та посухи, пересихання водоймищ та зменшення кількості природних опадів; нераціональне землекористування, порушення порядку сівозмін та деградація пахотних земель в країнах, що розвиваються (зокрема, це стосується країн, що вирощують та спеціалізуються на експорті рослинництва – насіння соняшника, рапсу та ін. технічних культур). Голод супроводжує і поширення у світі локальних військових конфліктів – адже на території країн, де тривають військові дії, виробничі процеси припиняються. Надзвичайно гостро проблеми продовольчого забезпечення та ризики настання голоду постали перед країнами Азії та Африканського континенту. Так, згідно даних ФАО (звіт 2019 р.), за підсумками 2018 р., 704 млн. осіб у світі (візьмемо ці дані за 100 %) проживали в умовах хронічного продовольчого дефіциту, а з них: 264 млн. осіб в країнах Південної Сахари (37,5%); 272 млн. осіб у країнах Південної Азії (38,6%) [1]. Саме країни двох регіонів Світу – Африки та Південної Азії найбільше потребують продовольства, водночас – населення цих країн, переважно, відноситься до прошарку бідних, платоспроможність споживачів є низькою, а бюджети цих країн – хронічно дефіцитними, що тісно корелюється з продовольчою безпекою.

З урахуванням сказаного вище, перед країнами, що є лідерами експорту сільськогосподарської продукції, постає логічне питання: яку аграрну продукцію виробляти, на основі яких технологій та на які ринки орієнтувати свій експорт. Традиційно, лідерами експорту аграрної продукції на світовому ринку є високорозвинені та технологічно оснащені країни світу: США, країни ЄС, Канада та ін. До «Топ-10» аграрних ТНК у світі належать: «Cargill» (США) – 107,2 млрд. дол США річного доходу; «Archer Daniels Midland Company» (США) – 62,35 млрд. дол США; «Deere